

СЕКЦІЯ 4. ЕТНІКА В СУЧАСНОМУ ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ УКРАЇНИ: КОНЦЕПЦІЇ, НАПРЯМИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-630-3-22>

СПОСОБИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ОБРАЗУ БЕРЕГІНИ У СУЧАСНОМУ ВІЗУАЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ

Білінець О. І.

*студент I курс магістратури факультету культури і мистецтв
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

Каленюк О. М.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри культури і мистецтва
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Образ Березини – це фундаментальний архетип жіночого захисту, який у традиційному суспільстві акумулював цінності материнства та моральної опори роду, а в умовах сучасності трансформувався у символ незламності та вольової суб'єктності. У нинішніх реаліях Березиня гармонійно поєднує автентичну роль хранительки дому із сакралізацією захисту країни та її духовних цінностей, створюючи підґрунтя для новітніх мистецьких інтерпретацій, де її функції варіюють від камерної охоронниці родини до універсальної захисниці-волонтерки або воїтельки [3].

Образ Березини має давні корені у слов'янській міфології як жіночий дух-охоронець, пов'язаний із природою, водою та родючістю. У старих міфах вона описується як водяний дух, схожий на русалку, що може бути благодійною або небезпечною для людей. Назва «Березиня» походить від праслов'янського «берегти» та підкреслює її функцію захисниці [1; 2].

У образотворчому мистецтві образ Березини проявляється у живописі, графіці, скульптурі, декоративно-прикладному мистецтві та стріт-арті. Він має як традиційні, так і модерні інтерпретації, де художники поєднують народну символіку з актуальними соціальними темами [4].

Серед сучасних художніх репрезентацій Березини – як живописні полотна, так і стріт-арт, що активно використовують міфологічні мотиви для передачі соціальних смислів. Так, художниця Анна

Мамчур у своїй роботі *Berehynia Spirit* (мал. 1) створює актуальну інтерпретацію Березині через символічний мотанковий образ і деталі національного костюма, що поєднують традиційну символіку з сучасним художнім баченням [5].

Мал. 1. А. Мамчур «Berehynia Spirit» (2025)

У декоративно-живописних практиках українських митців образ Березині може мати глибоке міфологічне та духовне значення, як, наприклад, у роботах Ірини Клименко (мал. 2-3), де Березиня постає як сакральна праматиця, органічно пов'язана з первісною енергією життя та природою.

Мал. 2-3. І. Клименко. «Молодість. Мудрість. Материнство» (2025); «Зародження цивілізації» (2025)

Крім того, українські митці різних поколінь звертаються до цього образу й у традиційному живописі. Наприклад, художниця Надія Маргиненко у своїх творах (мал. 4-5) показує Березиню як символ матері, що оберігає родину та культурний спадок, підкреслюючи, що «українська жінка – охоронниця родини, традицій і гармонії»

у світі». Її роботи не лише представлені в Україні, а й експонуються за кордоном – у музеях і приватних колекціях [6].

У візуальних мистецтвах образ Берегині поєднує народні символи, етнографічні мотиви та художні традиції, що передають її як захисницю та дають простір для авторської інтерпретації. Часто її зображають у вигляді жіночої фігури з піднятими або розпростертими руками – символами захисту, молитви та зв'язку неба й землі. У писанках та декоративному мистецтві постава може мати кілька рук, або фігуру стилізують як «дерево життя» чи «вазу», що символізує родючість і безперервність життя. Композиція зазвичай симетрична, з геометричними формами та традиційними символами (вода, трикутники, ромби), а кольори мають символічне значення: червоний – життя, чорний – земля, білий – духовність.

**Мал. 4–5. Н. Мартиненко.
«Divia. The Goddess of a young Moon» (2023); «Ruta» (2020)**

Образ Берегині в українському мистецтві поєднує міфологію, історичну пам'ять і сучасну культуру. Вона постає як архетип захисту, материнства і родинного затишку, охоронниця дому, роду й природного порядку. Символічно пов'язана з водою, землею, деревом життя та домашнім вогнищем, Берегиня виступає посередницею між людиною, природою та духовним світом.

У мистецтві вона зображується спокійною, внутрішньо сильною, поєднуючи м'якість і стійкість, що викликає відчуття довіри та духовної опори. У сучасному контексті її образ розширюється до національної охоронниці, символізує державу, культуру, колективну пам'ять, жіночу жертвовність та відповідальність за збереження життя

й ідентичності. Гендерний аспект підкреслює активну духовну силу жінки, здатну захищати, зцілювати та відновлювати, формуючи нову емоційну мову українського мистецтва.

У сучасному мистецтві жіночі архетипи, як Берегиня чи Мати, дедалі частіше стають центральними мотивами, поєднуючи традиційні символи турботи, захисту та стійкості з актуальними соціальними та політичними темами. Вони слугують засобом осмислення ролі жінки у світі, зокрема в періоди конфлікту та криз, і виступають символом безпеки, життєвої сили та духовного стержня. Особливо виразно ця тенденція проявляється під час сучасних конфліктів, як-от війна в Україні, де образ Матері набуває символічної «суперсили», стаючи формою активного спротиву та моральної стійкості.

Отже, образ Берегині в українському мистецтві є багатозаровим архетипом, що поєднує міфологічні, історичні та соціокультурні аспекти. Особливо виразно потенціал образу розкривається через синтез традиційної символіки та новітніх художніх технік. Сучасні митці використовують не лише класичні живописні засоби, а й цифрові медіа та стрітарт, перетворюючи архетип Берегині на динамічний візуальний код. Це дозволяє глядачеві не просто споглядати образ, а відчувати його актуальність у сучасному соціокультурному просторі.

Література:

1. Berehynia. *Encyclopedia of Academic Dictionaries*. URL: <https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/1163960> (дата звернення: 11.12.2025).
2. Буйських Ю. «Берегиня»: спроба деконструкції одного «кабінетного» міфу. *UaModerna*. URL: <https://uamoderna.com/md/buyskykh-berehynia-myth> (дата звернення: 11.12.2025).
3. Добродійна Р. Берегиня. 1992. № 1. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Berehynia/1992_N1.pdf (дата звернення: 11.12.2025).
4. Бурлаченко М. Зміни в репрезентації образів Жінки-Матері, Жінки-Берегині, Жінки-Воїна в українському мистецтві 2014–2024 років. *Вісник Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури*. URL: <https://journals.naoma.kyiv.ua/index.php/bulletin/article/download/108/100/201> (дата звернення: 11.12.2025).
5. Mamchur A. Berehynia Spirit: artistic portfolio. URL: https://anna-mamchur-art.net/EN/portfolio/2025/02_Berehynia_Spirit.php (дата звернення: 11.12.2025).
6. Martynenko O. Ukrainian Cultural Initiative. URL: <https://ukrainian-cultural-initiative.com/martynenko> (дата звернення: 11.12.2025).